

VILNIUS UNIVERSITY
LITHUANIAN SOCIAL RESEARCH CENTRE

Margarita Dobrynina

THE CONSTRUCTION OF CRIME KNOWLEDGE IN PUBLIC DISCOURSE

Summary of Doctoral Dissertation
Social Sciences, Sociology (05 S)

Vilnius, 2012

The dissertation was prepared at Vilnius University, 2007–2011.

Dissertation supervisor:

Dr. Gintautas Sakalauskas (Vilnius University, Social Sciences, Law – 01 S).

The dissertation will be defended at Vilnius University Council of Sociology Science Trend:

Chairman:

Prof. habil. dr. Arvydas Virgilijus Matulionis (Lithuanian Social Research Centre, Social Sciences, Sociology – 05 S).

Members:

Prof. dr. Justinas Žilinskas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S).

Prof. dr. Žygintas Pečiulis (Vilnius University, Humanities, Communication and Information – 06 H).

Assoc. prof. dr. Rūta Žiliukaitė (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S).

Assoc. prof. dr. Jolanta Kuznecovienė (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Sociology – 05 S).

Opponents:

Prof. habil. dr. Viktoras Justickis (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law – 01 S).

Prof. dr. Arūnas Poviliūnas (Vilnius University, Social Sciences, Sociology – 05 S).

The dissertation will be defended at a public hearing by the Council of Sociology Science Trend on the 6th of April 2012 at 2 p.m. at the Vilnius University Faculty of Philosophy Conference Hall (room 201A).

Address: Universiteto Str. 9/1, 01513 Vilnius, Lithuania.

Phone: +370 5 2667606, Fax: +370 5 2667600, E-mail: fsf@fsf.vu.lt

The summary of the dissertation was submitted on the 6th of March 2012.

The dissertation is available at the libraries of Vilnius University and Lithuanian Social Research Centre.

VILNIAUS UNIVERSITETAS
LIETUVOS SOCIALINIŲ TYRIMŲ CENTRAS

Margarita Dobrynina

KRIMINALINIO ŽINOJIMO KONSTRAVIMAS VIEŠAJAME DISKURSE

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, sociologija (05 S)

Vilnius, 2012

Disertacija rengta 2007–2011 metais Vilniaus universitete.

Mokslinis vadovas:

Dr. Gintautas Sakalauskas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Disertacija ginama Vilniaus universiteto Sociologijos mokslo krypties taryboje:

Pirmininkas:

Prof. habil. dr. Arvydas Virgilijus Matulionis (Lietuvos socialinių tyrimų centras, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S).

Nariai:

Prof. dr. Justinas Žilinskas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Prof. dr. Žyngintas Pečiulis (Vilniaus universitetas, humanitariniai mokslai, komunikacija ir informacija – 06 H).

Doc. dr. Rūta Žiliukaitė (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S).

Doc. dr. Jolanta Kuznecovienė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S).

Oponentai:

Prof. habil. dr. Viktoras Justickis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

Prof. dr. Arūnas Poviliūnas (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, sociologija – 05 S).

Disertacija bus ginama viešame Sociologijos mokslo krypties tarybos posėdyje 2012 m. balandžio mėn. 6 d. 14 val. Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto konferencijų salėje (201 a.).

Adresas: Universiteto g. 9/1, 01513 Vilnius, Lietuva.

Tel: +370 5 2667606, fax: +370 5 2667600, el. paštas: fsf@fsf.vu.lt

Disertacijos santrauka išsiuntinėta 2012 m. kovo mėn. 6 d.

Disertaciją galima peržiūrėti Vilniaus universiteto ir Lietuvos socialinių tyrimų centro bibliotekose.

INTRODUCTION

Significance of the dissertation

Crime knowledge in this dissertation is analysed by applying P. L. Berger's and T. Luckmann's elaborated interpretation of the sociology of knowledge – social constructionism perspective. The dissertation aims to discuss and analyse social processes which form the fundamental basis of the discursive practices of criminal knowledge, and reveal the core structural characteristics of this type of knowledge.

According to the chosen theoretical perspective, crime knowledge is perceived as people's everyday "knowledge" about "crime reality". "Knowledge" implies a belief that certain phenomena are real and have specific features, (i.e., typified) while "real" indicates that the phenomena exist independently of human will. The perception of crime reality is created and maintained by individual thoughts and actions. These thoughts and actions are directly influenced by various social institutions and for various reasons, albeit political social, economic or cultural.

In the contemporary world one of the most influential of these institutions impacting the individual's perception of crime is the mass media. Mass media, after all is one of the most important forms of public discourse in contemporary society. By trade, mass media construct social meanings offering them to the public, which in its turn, considering or not the given constructs, construct their own social reality (McQuail 1996).

The main publicly declared function of the mass media is to inform people and to provide meaningful information on various aspects of public life. However, the means by which media operate in the contemporary world highlight their other important functions and influencers – political, economic, and cultural. Within this broader frame of market influenced indicators and the simplified nature of reporting in general, it is important to recognize that mass media has an inner ideology and significant external pressures, both of which impact the content of the mediated knowledge about crime reality as it does other areas of reporting.

Within this frame, it is no surprise that mass media provides a selective, pre-interpreted vision on crime. Mass media designates where one should have opinion and what one should think about, whilst simultaneously providing interpretative schemes for how to understand certain events or a set of events.

Obviously, it is impossible to represent and transmit the reality of crime in detail in a commercially viable mass media format. Thus, in mass media communication, images are simplified, and narrowed down to an essential message or “essence“. In practice this means that mass media presents crime in a (stereo)typed form (Dobryninas 2002).

Media thus creates stereotypes to define the crime, the criminals, the victims and the other actors in the scene. Each of these (stereo) types have pre-defined characteristics that help set public perception of the crime and how it should be addressed. On the basis of these stereotypes, individuals then construct their own conceptual reality of crime that influences their response to crime and to the specific criminal action at hand.

In actuality, media-managed crime reporting through set stereotypical images and concepts, offer simplified explanations of complex social problems and their solutions. They also impact public perception and opinion about the reality and causal factors of crime and the resulting response which the criminal justice system should take in terms of punishment. In this case, describing the crime as “evil” and the offender as a “villain” helps ensure that social rehabilitation is rejected and harsher punishment is advocated.

In short, when the media-based narrative is oversimplified such that other explanations of social causality for an action are not considered, predefined and often harsher punishment becomes a logical social response. The decision of who would take the role of a “hero” and who should be the “villain” is actually also ideological. It reflects certain societal values as well as the predominant positions of competing social powers. However, this division of mankind into “good” and “evil” is dangerous, because by assigning certain individuals or their groups to a “villain” status (i.e., “evil”), it becomes possible to justify doing them harm. Moreover, and within this frame, if the institutionalized “pain-causing” means are considered by social groups who are compelled by their belief in the criminal myth to be inadequate, often “lynching” either actual or metaphorical becomes a “justified” alternative.

It is also clear that describing particular social problems as criminal problems which threaten traditional values and the social fabric, performs an eminently political function. This political dimension is particularly relevant in terms of the “crime knowledge nature”. In a certain sense, the state is at the heart of this knowledge, because the main object of its control – crimes – is defined by criminal law. In the politically organized society, social control, together with the construction of crime reality, becomes a political act (Quinney 2004; 304).

The interest groups that have power legitimize their presence by constructing the reality which is being accepted and believed by society. The mass media space in this sense becomes an arena of struggle between different interest groups who seek to use it for this purpose and as part of their power legitimizing field. Often behind the excessive escalation of a certain crime or criminal justice issue in the media, lies the protection and projection of a certain political view. These may include a political view that the danger can be eliminated only by allocating more resources, incorporating more criminal justice personnel, increasing their power in solving the problem or implementing the internal reorganization of criminal justice institutions which may benefit certain interest groups.

Thus, the understanding of the crime knowledge construction in the public discourse requires the critical evaluation of these factors and influencers. It is highly important to ask, who is its producer, what are their motives, what groups are they targeting, what behavioural response are they promoting and why and what are the consequences of this approach on the social problem itself from which the crime actually springs. Therefore, it is essential to analyse the origins of the crime knowledge and reveal its construction models and structure.

Dissertation objective and tasks

The objective of this dissertation is *to reveal the nature of the construction of knowledge as it relates to the “social reality of crime” in the public discourse.*

This entails the following tasks:

- Identifying the social processes that influence the construction of crime knowledge in the public discourse; and

- Analysing the quantitative and qualitative characteristics of the structure of crime knowledge constructed in the public discourse.

Statements defended in the dissertation

This dissertation argues that the construction of crime knowledge in the public discourse is:

- based on narrative knowledge and perception schemata;
- subordinated to legal, political, economic and media fields and their discursive interaction; and
- influenced by the inner ideology of mass media.

This dissertation further argues that:

- “crime myths” and “moral panics” amplify the perception of crime and criminal justice problems and the social response towards them in society.

Scientific novelty of the dissertation

Although the nature of the relation between mass media and crime has been widely researched abroad by sociology, criminology, communication and psychology experts, academic research of this problem in Lithuania is less comprehensive.

Extensive work on the controversial presentation of crime in the media and its perception by the public has been done externally by many experts including: G. Barak (newsmaking criminology, criminal justice and mass culture; Barak 1988, 1995); P. M. Baranek (representation of social order – crime, law and justice – in the news media; Ericson, Baranek, Chan 1991); N. Ben-Yehuda and E. Goode (moral panics in the social construction of deviance; Goode, Ben-Yehuda 2009); S. Chibnall (law and order news; Chibnall 2003); S. Cohen and J. Young (manufacture of crime news, moral panics, deviancy amplification, fear of crime; Cohen, Young 1981, Cohen 2002, Young 1968, Young 1988); R. V. Ericson (representation of crime, deviance, and social order, and crime newsmaking; Ericson et al. 1987, 1989, 1991); M. Fishman (crime waves as

ideology; Fishman 1978); B. Glassner (culture of fear and the media; Glassner 1999), S. Hall (social production of news stories about crime and how media shape public views concerning the particular society group – relation between racial prejudice and the media; Hall 1978); J. Katz (crime newsworthiness, criminal victimization and media coverage; Katz 1987); M. Lee (fear of crime and mass media; Lee 2007), T. Mathiesen (mass media sinopticism; Mathiesen 2001); L. R. Quinney (mass media as crime myth makers; Quinney 1970, 2004), L. T. Wilkins (deviancy amplification; Wilkins 1964).

Within Lithuania, the constructionist aspects of the relation between the reality of crime and mass media have been assessed in a complex study of the mass media, crime and public opinion survey conducted by A. Dobryninas in 1997-2000. The specific aspects of this interaction in shaping the discourse on corruption, juvenile justice, and public security have been examined by J. Aleknevičienė, A. Dobryninas, V. Gaidys, G. Sakalauskas, E. Vileikienė, L. Žilinskienė.

The novelty and relevance of this particular work reflects the particular research topic itself, the triangulation strategy used to integrate different theoretical perspectives, and the use of interdisciplinary methods to study the construction of criminal knowledge in public discourse.

In the empirical section of this work, social constructionism approach is combined with structural linguistics and critical discourse analysis strategy – the discourse-historical approach – in a triangulated manner.

Methodology and research methods:

The research's methodological scheme is based on phenomenological sociology which considers the meaning and importance of signs and symbols for interpreting social reality and for structuring social knowledge.

The empirical research combines the application of quantitative and qualitative content analysis and secondary data analysis methods. This triangulation technique enables one to obtain a holistic perspective on the subject matter, revealing the content, structure, meaning and context of the media crime discourse, and its interrelation with other social discourses in the construction of crime and criminal justice knowledge.

In this instance, the research is based upon the media coverage of one crime story – a pedophile scandal – over a period of 13 months, and its impact on criminal justice institutions and the changes in public attitudes towards them as a result of a media-constructed moral panic.

Quantitative content analysis:

The quantitative media content analysis included a review of:

- the most popular Lithuanian internet news media publications; and
- television info-shows of the three Lithuanian main broadcast channels.

Within this frame, the overall sample size of collected texts was 800 articles. This pre-defined data set facilitated the analysis of the intensity and dynamics of the crime news coverage, the semantic field in which the news was presented, the authorship of the articles, the intensity and the dynamics of the readers' reaction, and the use of visual means (photos, video material) in the presentation of the information.

The texts of the articles were analysed using the computer-assisted text analysis software "Hamlet II 3.0". As, qualitative and quantitative analysis are integral parts of Hamlet's" design, the search of key words in the text files and counting their joint frequencies within the sentences, made it possible to distinguish the strongest words clusters and analyse the semantic structure of the discourse.

Considering the restrictions of accessing television programme records, the scope of the analysis included 19 television shows on the coverage of this particular crime story. This part of the research was used to illustrate that media is an arena where power can be concentrated and exercised. In this instance, it reflected the monopolization of the crime problem by certain interest groups. However, it should equivalently be noted that the specific nature of these television programmes as "info-shows" had an important impact on determining the participating actors.

Qualitative content analysis:

The qualitative content analysis of the media texts was conducted by applying:

- V. Propp's structure of narratives and how social actors operate in this structure to media texts; and
- critical discourse analysis to understanding media messages.

V. Propp's narrative functions were conceptualized by the actions of the character in the story and their consequences for the story. V. Propp distinguished a maximum of 31 functions which could be organized into 7 main stages: preparation, complication, transference, struggle, return, and recognition (Lacey 2000; 47).

The analysis of the narrative functions was based on V. Propp's model of seven "spheres of action": villain, donor, helper, princess (and father), dispatcher, hero (seeker or victim), and false hero (Lacey 2000; 51). This analysis facilitated a better understanding of the narrative grammar of the media crime discourse.

Critical Discourse Analysis (CDA) was used for the assessment of the 13 publications on this particular crime story, which received the greatest attention from readers during the research period. Popularity in this instance was determined by the number of comments left on an individual articles in each month of the 13 month research cycle with the top 13 articles, one per month selected for review. The analysis incorporated core CDA analytical categories used in the discourse-historical approach (DHA), developed by R. Wodak and her colleagues from Vienna University, which included the nomination (discursive construction of social actors), predication (discursive qualification of social actors), and perspectivization (positioning speaker's or writer's point of view and expressing involvement or distance) strategies. The strategies are understood as "<...> a more or less intentional plan of practices (including discursive practices) adopted to achieve a particular social, political, psychological or linguistic goal" (Reisigl, Wodak 2010; 94). The analysis also involved the analytical categories proposed by T. van Dijk in his socio-cognitive approach towards news as a discourse (van Dijk 2009), together with the some elements of socio-semantic approach on the representation of social actors elaborated by T. Van Leeuwen (van Leeuwen 1996).

Secondary data analysis

Secondary data analysis focuses on:

- crime statistics on sexual exploitation of children; and
- public opinion surveys about the trust in criminal justice institutions (police, prosecution service, and courts).

This data was used to assess any deviance amplification which resulted as a consequence of the media generated moral panics on sex crime against children.

Structure of the dissertation

The dissertation has theoretical and empirical segments. In the former, the social constructionist model of reality is presented. In the empirical section quantitative and qualitative media content analysis methods and secondary data analysis are combined on a specific case study to reveal the role of mass media as a crime knowledge construction agent.

The theoretical segment focusses attention on the following fundamental social constructionist concepts: the internalization of social reality; the institutionalization of the social order; the legitimization of social reality; and the importance of language and its interrelation with social reality.

This dissertation also provides an analysis of the interaction between social knowledge, power and discourse.

The analysis of the social construction of crime reality is focused on the criminal conceptions which are discussed according: social reaction to crime, the diffusion of criminal conception, social types in the world of crime, public attitudes toward crime, and public attitudes toward the control of crime” (Quinney 2004; 277).

It also addresses the ways this reality becomes meaningful by focusing on the importance of crime myths in this process.

In the context of the constructionism model of the social reality, attention is also devoted to the role of mass media (as one of the most important forms of public discourse) in the construction of a criminal knowledge. Thus, the paper discusses the major sociological aspects of mass media functions in the social world, their interrelation with the crime and criminal justice phenomenon, and impact on knowledge about them.

In this context special attention was given to the concepts of fear of crime and moral panics, while analysing what influence they have on the knowledge and perception of crime reality.

The empirical component of the dissertation is devoted to the analysis of media as a “social reality constructing agent” through the assessment of a particular case study – a contemporary “Kaunas pedophile scandal”. The assessment is based upon media coverage from selected segments of the Lithuanian media – particularly, a news website and informational shows of three main television broadcast channels. Empirical analysis has been made upon mass media discourse. It has been supplemented with media field analysis, and an assessment of deviance amplification related to the constructed moral panics on sexual crimes in public discourse engendered by media coverage.

CONCLUSIONS AND FINAL REMARKS

In contemporary society, mass media is the space where the social, cultural and moral values of society are reproduced. By transmitting symbolic content, they mediate the normative constructs of the world, thus legitimizing the *status quo* or reflecting the “accepted” changes taking place in the social organization of the society and the power distribution field.

As the main source of information about crime and criminal justice, mass media significantly influences public knowledge about the reality of crime. Through the disposition of this “synoptic” power, mass media contributes to the shaping and framing of its content, which is influenced by the normative contours of the society, and the commercial media industry operating under the logic of the free market economy

In actuality, crime in mass media is depicted in a stereotypical form. As a result, the content of public discourse is pre-determined. This form of knowledge production is effective because people are guided by what they read, especially in situations where they do not know and probably never will experience directly the matter being reported. As a result, the public is actually guided by the overall functioning of media and its support ideology and „methodology“, both of which influence the ways information is selected, processed and disseminated. Taking into account the speed and the intensity of information presentation and delivery in the mass media, (i.e., fast and short use with

quick updates and rapid change cycles), the news acquires a specific form of presentation.

Much in crime news is implied. This not only reflects the previous knowledge of the reader about crime problems (which strongly reflects prior media influence), but also the reading and interpretation of the newly provided information in a given format. The resulting “decoding” reflects both the predisposition of the media and the reader’s social orientation strongly influenced as it is by external factors beyond his or her control.

In communication, images are simplified, highlighted, and brought to their core "essence." Since mass media occupies a privileged role as a source of social knowledge about crime, individuals construct their conceptual crime realities on the basis of those mediated stereotypes. Of course, human perception, behavior and response are complex phenomena and generally the result of various factors. Thus, the impact of the media, while no doubt pre-determinative, should not be overestimated. The overall impact, however, is certainly significant and largely measurable.

For example, in order to facilitate the dissemination of crime concepts, the media fosters stereotypes of the participants in a crime. This helps simplify the explanations and promotes solutions to complex social problems. The accuracy of such simplification and resulting solutions is of course, questionable. But, that also serves a purpose for reasons addressed below. Each criminal stereotype has its own “category folder”, by which it is recognized and predisposes the public towards a perception of the crime and the requisite societal response. Clearly, in this context, crime myths and narratives are very important. One could argue that they are the most determinative factor influencing the perception of crime reality as they cast the contextual frame for understanding crime in its broadest sense. By structuring individual perception, crime myths and narratives typecast “crime events” into catalogues, which amongst other things, make artificial distinctions between offenders, victims, crime fighters and social responses to violations.

This implies that media constructed knowledge is based on "recipes". The public, for its part, automatically recognizes these recipes since they are pre-entrenched in their cognitive schemes for interpreting social events of this nature. This is because it is intrinsic for society to project and to have the public think within the frame of stereotyped plots. Such narratives reflect cultural and societal mores, experience, values and cognitive structures. They have been internalized by socialization and embedded

into the collective consciousness. Clearly, any such “recipe-based” knowledge oversimplifies an assessment of the causation of crime, and leads to the treating of crime related problems not as social phenomena, but rather, as random violent acts to which punishment becomes the logical response. In this manner, crime is misinterpreted and its most appropriate policy response obfuscated.

Clearly, it must be noted that the construction and maintenance of this distorted picture of crime reality as described above, can perform important political functions. The definition of prevalent social reality is defined by specific individuals and groups within a socio-political power construct. Thus, and in this case, the social construction of crime is inherently a political act, characterized by social and cognitive control which legitimizes the “truth regimes” and silences “unwanted” discourse.

Crime reality and knowledge in the public discourse are legitimized as a professional discourse. They are subsequently captured and contorted by actors in the legal, political and, subsequently, journalistic fields. Political actors may make use of “sensational”, “popular” criminal problems to strengthen their political capital and to maintain electorate support. Relatedly therefore, behind the excessive escalation of a social problem in the media, often one finds an intention to protect or justify a certain policy and its corresponding solution set. In this context, crime narratives and crime and justice “frames” are used to legitimate certain political strategies. Moral panic outbreaks are perhaps the most indicative of this phenomenon given that power elite can use such events to distract public attention from more systematic societal challenges. In this manner, the moral panic coupled with the narratives which are used to give meaning to it, preserve the *status quo* and those who are in power. It does so by placing the source of a particular problem on generally “unpopular” social elements who become “scapegoats” for problems, which are actually more systemic in nature but which those in power are unwilling or unable to address.

References

- Dobryninas, Aleksandras. 2002. „Žiniasklaida ir visuomenė: pilietiniai ar komerciniai prioritetai“ Lietuvos kultūros kongreso konferencija „*Kultūra žiniasklaidoje ir žiniasklaidos kultūra*“.

http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4610&p_d=15446&p_k=1 [accessed 2008 09 10].

- Lacey, Nick. 2000. *Narrative and Genre: Key Concepts in Media Studies*. Basingstoke, New York: Palgrave.
- McQuail, Denis. 1996. *Mass Communication Theory: an Introduction*. London, Thousand Oaks: Sage Publications.
- Quinney, Richard. 2004. *The Social Reality of Crime*. New Brunswick, London: Transaction Publishers.
- Wodak, Ruth; Meyer, Michael (ed.). 2010. *Methods of Critical Discourse Analysis*. 2nd edition. London, Thousand Oaks, New Delhi, Singapore: Sage Publications.

SCIENTIFIC PUBLICATIONS ON THE TOPIC OF THE DISSERTATION

- Sakalauskas, Gintautas; Dobrynina, Margarita; Justickaja, Svetlana [et al]. 2011. *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai*. Teisės instituto mokslo tyrimai. 7 tomas. Vilnius: Eugrimas, 247–280.
- Liesis, Mantas; Dobrynina, Margarita. 2010. “Lytinius nusikaltimus padariusiems asmenims taikytinų prevencinių priemonių tyrimo ataskaita” *Biologinė psichiatrija ir psichofarmakologija* (1): 60–78.
- Dobrynina, Margarita. 2009. “Kriminologinio žinojimo konstravimas: valdžios vaidmuo” *Teisės problemos* (4): 109–125.
- Dobrynina, Margarita. 2008. “Nusikaltimų baimės konstravimas žiniasklaidoje” *Teisės problemos* (3): 83–111.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MARGARITA DOBRYNINA

E-mail: margarita.dobrynina@gmail.com

Education

2001–2005 Bachelor's in Sociology, Vilnius University, Lithuania;

2005–2007 Master's in Sociology, Vilnius University, Lithuania;

2007–2011 Doctoral Studies Vilnius University, Lithuania.

Scholarly interests

Cultural criminology, mass media and communication studies, critical discourse analysis.

IVADAS

Darbo aktualumas ir naujumas

Disertaciniame darbe analizuojamas kriminalinis žinojimas, pasitelkiant P. L. Bergerio ir T. Luckmanno pateiktą žinojimo sociologijos interpretaciją – socialinio konstrukcionizmo idėjas. Disertaciniame darbe siekiama aptarti ir išanalizuoti socialinius procesus, įgalinančius diskursyvias kriminalinio žinojimo praktikas, ir atskleisti esmines šio žinojimo struktūrines charakteristikas.

Remiantis pasirinkta teorine perspektyva, kriminalinis žinojimas suvokiamas kaip kasdienis žmonių „žinojimas“ apie „kriminalinę tikrovę“. „Žinojimas“ suponuoja įsitikinimą, kad tam tikri reiškiniai yra tikri ir turi specifinių bruožų, t. y. tipizuoti; o „tikrumas“ nurodo, kad reiškiniai egzistuoja nepriklausomai nuo žmonių valios. Šios tikrovės tikrumas yra sukuriamas ir palaikomas individų minčių bei veiksmų, kurių formavimui įtakos turi įvairios socialinės institucijos. Šiuolaikiniame pasaulyje vienos įtakingiausių tokių institucijų, darančių įtaką individo kriminalinės tikrovės suvokimui, yra masinės medijos (vienos svarbiausių viešojo diskurso formų). Šiuo atveju masinės medijos konstruoja socialines reikšmes, siūlydamos jas visuomenei, kuri savo ruožtu atsižvelgdama arba neatsižvelgdama į pateikiamus simbolinius konstruktus, konstruoja savo socialinę tikrovę (McQuail 1996).

Pagrindinė viešai deklaruojama masinių medijų funkcija yra informuoti žmones, teikti bendruomenėms reikšmingą informaciją apie įvairius viešojo gyvenimo aspektus. Tačiau būdai, kuriais jos funkcionuoja šiuolaikinėje visuomenėje, išryškina kitas svarbias jų funkcijas – politines, ekonomines ir kultūrinis. Kartu pažymėtina masinių medijų vidinės ideologijos svarba, kuri lemia medijuojamo žinojimo apie nusikaltimų tikrovę turinį.

Masinės medijos pateikia selektyvią, interpretuotą nusikaltimų pasaulio versiją. Jos nurodo, apie ką reikėtų turėti nuomonę, apie ką galvoti, kartu pateikiant interpretacines schemas, kaip reikėtų suprasti tam tikrą įvykį arba jų seką.

Be abejo, neįmanoma detalai atvaizduoti visos nusikaltimų tikrovės. Todėl komunikacijoje vaizdiniai supaprastinami, išryškinami ir suvedami į jų „esmę“. Tokiu būdu nusikaltimų problemą masinės medijos dažniausiai pateikia stereotipine forma

(Dobryninas 2002). Siekiant palengvinti kriminalinių koncepcijų sklaidą, sukuriami nusikaltimų, nusikaltėlių, aukų, kitų nusikaltimų tikrovės dalyvių (stereo)tipai. Kiekvienas šių (stereo)tipų turi savo kategorijų katalogą, kuris nubrėžia visuomenės nusikaltimų tikrovės suvokimo ribas. Remdamiesi stereotipais, individai konstruoja savo konceptualias nusikaltimų tikroves, kurios lemia individų atsaką jų atžvilgiu.

Taigi medijuojami kriminaliniai vaizdiniai ir apibrėžimai, pateikdami supaprastintus sudėtingų socialinių problemų aiškinimus ir sprendimus, keičia nusikaltimų tikrovės suvokimą, įprastą kriminalinės justicijos kontekste nusikaltimų ir bausmių recepciją. Pastaruoju atveju nusikaltimą apibūdinant kaip „blogį“, o teisės pažeidėją kaip „piktadarių“ – rehabilitacija atmetama ir pasisakoma už griežtesnes bausmes (pavyzdžiui, mirties bausmę). Taigi, kai priežastinis nusikaltimų pagrindas yra atmetamas, bausmė tampa logišku socialiniu atsaku. Sprendimas, kam turėtų atitekti „didvyrio“, o kam – „piktadario“ vaidmuo, yra ideologinis ir atspindi tam tikras visuomenės vertybes ir joje konkuruojančias socialines galias. Tačiau toks žmonių skirstymas į „gėrį“ ir „blogį“ yra pavojingas, kadangi priskiriant kitus individus arba jų grupes prie „piktadarių“, t. y. „blogio“, tampa įmanoma pateisinti jų skriaudimą, o nesuveikiant įteisintoms „skausmo sukėlimo“ priemonėms, neretai „pateisinamas“ tampa saviteismis.

Kartu nusikaltimų problemų apibūdinimas kaip keliančių pavojų tradicinėms vertybėms ir pačiai visuomenei, atlieka svarbias politines funkcijas. Šis politinis lygmuo ypač aktualus kalbant apie kriminalinio žinojimo prigimtį. Tam tikra prasme valstybė yra šio žinojimo šerdis, kadangi pagrindinį jo kontrolės objektą – nusikaltimus – apibrėžia baudžiamasis įstatymas. Politiškai organizuotoje visuomenėje socialinė kontrolė, kartu ir socialinės nusikaltimų tikrovės konstravimas, tampa politiniu veiksmu (Quinney 2004; 304).

Galią turinčios interesų grupės legitimuoja savo buvimą valdžioje konstruodamos tikrovę, kuria įtiki visuomenės nariai. Masinės medijos šia prasme tampa savotiška kovos tarp įvairių interesų grupių arena ir kartu jų valdžios legitimavimo lauku. Taigi neretai už perdėto problemos eskalavimo medijose slypi tam tikro politinio požiūrio protegavimas: „pavojų“ galima pašalinti tik skiriant daugiau lėšų, įtraukiant daugiau teisėsaugos darbuotojų, padidinant jų galią sprendžiant problemą arba įvykdant tam tikroms interesų grupėms naudingą teisėsaugos institucijų vidinį pertvarkymą ir pan.

Taigi būtina kritiškai įvertinti kriminalinio žinojimo konstravimo viešajame diskurse procesą. Itin svarbu klausti, kas yra jo kūrėjas, koks jo motyvas, į kurią grupę jis yra nukreiptas, į kokią elgseną nukreipta kontrolė ir kodėl bei kokie yra „karo“ prieš socialines problemas padariniai? Todėl svarbu analizuoti kriminalinio žinojimo kilmę ir atskleisti jo konstravimo modelius bei struktūrą.

Disertacinio darbo tema nėra išsamiai tyrinėta Lietuvos kontekste. Konstrukcionistiniai nusikaltimų tikrovės ir masinių medijų sąveikos aspektai išsamiausiai buvo tyrinėjami kompleksiniame medijų, nusikaltimų ir viešosios nuomonės tyrime Lietuvoje 1997–2000 m., kuriam vadovavo A. Dobryninas. Specifiniai šios sąveikos aspektai, pavyzdžiui, formuojant korupcijos, nepilnamečių justicijos, saugumo diskursus ir pan. buvo nagrinėti J. Aleknevičienės, A. Dobrynino, V. Gaidžio, G. Sakalausko, E. Vileikienės, L. Žilinskienės darbuose. Savo ruožtu užsienio literatūroje kontraversiškas deviacijos bei kriminalinio pobūdžio informacijos pristatymas bei vertinimas masinėse medijose yra gana aktyviai nagrinėjamas medijų kriminologijos (*angl. media criminology*) tradicijos kontekste. Paminėtini G. Barako (1988, 1995), P. M. Baranek (1991), N. Ben-Yehudos (2009), S. Chibnallo (2003), S. Coheno (1981, 2002), R. V. Ericsono (1987, 1989, 1991), M. Fishmano (1978), B. Glassnerio (1999), E. Goode (2009), S. Hallo (1978), J. Youngo (1981, 1968, 1988), J. Katzo (1987), M. Lee (2007), T. Mathieseno (2001), L. R. Quinney (1970, 2004), L. T. Wilkinso (1964) ir kitų autorių darbai.

Disertacinio darbo naujumas Lietuvos kontekste yra analizuojamas tyrimo objektas ir jam pasirinktų teorinių ir metodologinių prieigų derinimas: socialinio konstrukcionizmo teorinė perspektyva derinama su struktūrine lingvistika ir kritine diskurso analize.

Darbo tikslai ir uždaviniai

Šio darbo tikslas yra *atskleisti žinojimo apie socialinę nusikaltimų tikrovę konstravimo specifiką viešajame diskurse.*

Siekiant darbo tikslo, keliami šie uždaviniai:

- Nustatyti socialinius procesus, darančius įtaką kriminalinio žinojimo konstravimui viešajame diskurse.

- Išanalizuoti kiekybines ir kokybines viešajame diskurse konstruojamo kriminalinio žinojimo struktūros charakteristikas.

Ginami teiginiai

Darbe ginami šie teiginiai:

- Kriminalinio žinojimo konstravimas viešajame diskurse remiasi naratyvinėmis žinojimo ir suvokimo schemomis.
- Kriminalinio žinojimo konstravimas viešajame diskurse atspindi jo subordinaciją teisiniam, politiniam, ekonominiam ir žurnalistiniam laukams ir jų diskursyvią sąveiką.
- Kriminalinio žinojimo konstravimui viešajame diskurse įtaka daro masinių medijų vidinės ideologijos veiksniai.
- Kriminaliniai mitai ir moralinė panika amplifikuoja nusikaltimų ir kriminalinės justicijos problemų suvokimą ir socialinį atsaką jų atžvilgiu visuomenėje.

Darbo metodologija

Metodologinė tyrimo schema remiasi fenomenologine sociologijos tradicija apie ženklų ir simbolių reikšmę socialinės tikrovės įprasminimui ir socialinio žinojimo struktūros konstravime.

Darbo struktūra

Disertacinio darbo struktūrą sudaro dvi pagrindinės dalys: teorinė dalis, kurioje pateikiamas konstrukcionistas socialinės tikrovės modelis; ir empirinė dalis, kurioje derinant kiekybinius ir kokybinius medijų turinio analizės metodus ir antrinę duomenų analizę, atliekamas atvejo tyrimas, atskleidžiantis masinių medijų kaip kriminalinio žinojimo konstravimo agento vaidmenį.

Pirmoje darbo dalyje analizuojant socialinį tikrovės ir žinojimo konstravimo modelį, dėmesys skiriamas šioms pagrindinėms socialinio konstrukcionizmo teorinės perspektyvos koncepcijoms: socialinės tikrovės internalizacija, socialinės tvarkos institucionalizacija, socialinės tvarkos legitimacija ir kalbos ir socialinės tikrovės santykiui. Kartu atliekama socialinio žinojimo, galios ir diskurso sąveikų analizė. Atliekant socialinio nusikaltimų tikrovės konstravimo analizę, išskiriami socialinio žinojimo apie nusikaltimų tikrovę šaltiniai; pateikiami šie nusikaltimų tikrovės apibrėžimo analizės pjūviai: socialinė reakcija į nusikaltimus, kriminalinės tikrovės sampratų sklaida, socialiniai tipai nusikaltimų pasaulyje, visuomenės požiūris į nusikaltimus ir nusikaltimų kontrolę; ir pateikiama nusikaltimų tikrovės įprasminimo analizė išskiriant nusikaltimų mitų svarbą žinojimo apie nusikaltimų tikrovę konstravimui. Konstrukcionistinio socialinio tikrovės modelio kontekste dėmesys taip pat skiriamas masinių medijų (kaip vienos svarbiausių viešojo diskurso formų) vaidmeniui konstruojant kriminalinį žinojimą. Aptariami sociologiniai masinių medijų funkcionavimo aspektai, jų sąsajos su nusikaltimų ir kriminalinės justicijos reiškiniu ir poveikis žinojimui apie juos. Šiame kontekste ypatingas dėmesys skiriamas nusikaltimų baimės ir moralinės panikos koncepcijoms analizuojant jų įtaką nusikaltimų tikrovei ir jos suvokimui.

Antroje darbo dalyje analizuojant masines medijas kaip kriminalinio žinojimo konstravimo agentą, atliktas Kauno pedofilijos skandalo nušvietimo Lietuvos masinėse medijose (naujienu portalė ir trijų televizijų informaciniuose šou) atvejo tyrimas, kuris apėmė internetinių publikacijų kiekybinę ir kokybinę turinio analizę, Kauno pedofilijos skandalo amplifikacijos analizę ir masinių medijų lauko analizę.

Išvadose pateikiami apibendrinti darbo rezultatai.

APIBENDRINIMAI IR IŠVADOS

Šiuolaikinėje visuomenėje masinės medijos yra erdvė, kurioje reprodukuojamos socialinės, kultūrinės bei moralinės visuomenės vertybės. Perduodamos simbolinį turinį, jos medijuoja normatyvines pasaulio konstrukcijas, tokiu būdu legitimuodamos esamą *status quo* arba atspindėdamos pokyčius, vykstančius socialinėje visuomenės organizacijoje ir galios paskirstymo lauke.

Būdamos pagrindiniu informacijos šaltiniu apie nusikaltimus ir kriminalinę justiciją, masinės medijos daro įtaką visuomenės žinojimui apie kriminalinę tikrovę – disponuodamos sinoptikine galia, jos prisideda prie jo turinio formavimo ir įrėminimo, kuriuos, viena vertus, lemia visuomenės normatyviniai kontūrai, o, kita vertus, – komerciniai medijų industrijos, funkcionuojančios laisvosios rinkos ekonomikos sąlygomis, veiksniai.

Nusikaltimų problemą masinės medijos pateikia stereotipine forma. Viešojo diskurso specifika pasireiškia stereotipinių konstrukcijų sklaida. Tokią žinojimo gamybos formą lemia ne tik ta aplinkybė, kad didžiąją sąmoningo gyvenimo dalį vadovaujamosi receptiniu žinojimu, ypač situacijų, kurių nepatiriame ir galbūt niekada nepatirsime akistatos situacijoje, atveju, bet ir medijų vidinė ideologija, kuri atsiliepia informacijos atrankai, apdorojimui ir sklaidai. Kitaip sakant, atsižvelgiant į informacijos pateikimo tempus ir intensyvumą masinėse medijose, t. y. kad naujienos yra trumpo galiojimo prekė, todėl naujausia informacija turi būti pateikiama nuolat ir kuo operatyviau, naujienos įgauna specifinę dėstymo formą. Kriminalinėse naujienose daug kas numanoma, t. y. numanomas ne tik išankstinis skaitytojo žinojimas apie kriminalines problemas (kurio šaltinis dažniausiai yra anksčiau pateikiama masinių medijų informacija apie nusikaltimus ir kriminalinę justiciją), bet ir atitinkamas informacijos perskaitymas, t. y. dekodavimas, kurį savo ruožtu taip pat lemia ir skaitytojo socialinės koordinatės.

Komunikacijoje vaizdiniai yra supaprastinami, išryškinami ir suvedami į jų „esmę“. Kadangi masinės medijos užima išskirtinę poziciją kaip socialinio žinojimo apie kriminalinį pasaulį šaltinis, teigtina, kad remdamiesi šiais medijuojamais stereotipais, individai konstruoja savo konceptualias nusikaltimų tikroves. Kitaip sakant, darytina prielaida, kad masinės medijos turi įtakos formuojant visuomenės atsaką į nusikaltimų problemą, kadangi žmogus elgiasi atsižvelgiant į jo kuriamos tikrovės apibrėžimus. Tačiau kartu pabrėžtina, kad kadangi žmogaus suvokimas, elgesys ir reakcijos yra kompleksinis reiškinys, t. y. daugelio veiksnių išdava, reikėtų vengti medijų įtakos suabsoliutinimo.

Siekiant palengvinti kriminalinių koncepcijų sklaidą, sukuriama nusikaltimų tikrovės dalyvių stereotipai, supaprastinantys sudėtingų socialinių problemų aiškinimus ir sprendimus. Kiekvienas iš kriminalinių stereotipų turi savo kategorijų katalogą, pagal

kurį yra atpažįstamas ir kuris nubrėžia visuomenės nusikaltimų tikrovės suvokimo ribas. Šiame kontekste svarbios yra kriminalinių naratyvų ir mitų sąvokos, kurie lemia individų nusikaltimų tikrovės suvokimą, pateikdami supaprastintus sudėtingų socialinių problemų konceptualius rėmus. Struktūruodami individų suvokimą, jie prisideda prie nusikaltimo problemų katalogizavimo, dirbtinai darant takoskyrą tarp nusikaltėlių, aukų, kovotojų prieš nusikaltimus ir socialinio atsako į teisės pažeidimus.

Kitaip sakant, masinių medijų konstruojamas žinojimas remiasi „receptais“, kuriuos auditorija atpažįsta, kadangi jau yra juos įsisavinusi. Taigi visuomenei būdingas mąstymas stereotipiniais siužetais – naratyvais, – kurie atspindi kultūrinę ir visuomeninę patirtį, vertybes ir mąstymo struktūras, į kurias jie yra internalizuojami socializacijos metu per įvairias kolektyvinės sąmonės išraiškas. Toks „receptinis“ žinojimas supaprastina nusikaltimų priežastingumą, dažniausiai suveddamas viską į vieną priežastį, ir traktuodamas nusikaltimų problemas ne kaip socialinį reiškinį, bet kaip atsitiktinį smurtinį veiksma, kurio loginiu socialiniu atsaku tampa bausmė. Tokiu būdu kuriamas klaidinantis kriminalinės tikrovės vaizdas.

Tačiau pažymėtina, kad iškreiptos kriminalinės tikrovės konstravimas ir įtvirtinimas gali atlikti svarbias politines funkcijas. Socialinio žinojimo perdavimas yra įkūnytas, t. y. tikrovę apibrėžia konkretūs individai ir jų grupės. Šiuo atveju politiškai organizuotoje visuomenėje socialinis nusikaltimų tikrovės konstravimas yra politinis veiksmas, kuris suponuoja socialinę bei minties kontrolę, kartu legitimuojant „tiesos režimus“ ir nutildant nepageidaujamus diskursus. Kriminalinė tikrovė ir kriminalinis žinojimas viešajame diskurse yra legitimuojami kaip profesionalų diskursas ir yra pasisavinami teisinio, politinio ir, atitinkamai, žurnalistinio laukų. Šiuo atveju politikos veikėjai, politiniame lauke besivadovaudami rinkos logikos principais, rezonansines kriminalines problemas išnaudoja savo politinio kapitalo stiprinimui ir rinkėjų palaikymo mobilizavimui.

Neretai už perdėto problemos eskalavimo masinėse medijose slypi tam tikro politinio požiūrio protegavimas, siūlančio atitinkamas jos sprendimo strategijas. Šiame kontekste tam tikrų politinių strategijų legitimavimui neretai pasitelkiami kriminaliniai naratyvai ir konceptualiniai nusikaltimų ir kriminalinės justicijos suvokimo rėmai. Tai ypač aktualu moralinės panikos protrūkių laikotarpiais, kuri gali būti pasitelkta arba iššaukta galią turinčių visuomenės segmentų siekiant atitraukti visuomenės dėmesį nuo

sistemos problemų. Taigi moralinė panika, o kartu ir ją įprasminantys naratyvai, saugo *status quo* ir esančius valdžioje, kaip problemos šaltinį nurodydami „kitus“, kurie dažniausiai tampa savotiškais „atpirkimo ožiais“ už problemas, kurių priežastys glūdi pačioje sistemoje ir galią turinčiųjų rankose.

Šaltiniai

- Dobryninas, Aleksandras. 2002. „Žiniasklaida ir visuomenė: pilietiniai ar komerciniai prioritetai“ Lietuvos kultūros kongreso konferencija „*Kultūra žiniasklaidoje ir žiniasklaidos kultūra*“. Prieiga per internetą: http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=4610&p_d=15446&p_k=1 [žiūrėta 2008 09 10].
- McQuail, Denis. 1996. *Mass Communication Theory: an Introduction*. London, Thousand Oaks: Sage Publications.
- Quinney, Richard. 2004. *The Social Reality of Crime*. New Brunswick, London: Transaction Publishers.

DISERTACIJOS TEMA PASKELBTOS MOKSLINĖS PUBLIKACIJOS

- Sakalauskas, Gintautas; Dobrynina, Margarita; Justickaja, Svetlana [et al]. 2011. *Registruotas ir latentinis nusikalstamumas Lietuvoje: tendencijos, lyginamieji aspektai ir aplinkos veiksniai*. Teisės instituto mokslo tyrimai. 7 tomas. Vilnius: Eugrimas, 247–280.
- Liesis, Mantas; Dobrynina, Margarita. 2010. „Lytinius nusikaltimus padariusiems asmenims taikytinų prevencinių priemonių tyrimo ataskaita“ *Biologinė psichiatrija ir psichofarmakologija* (1): 60–78.
- Dobrynina, Margarita. 2009. „Kriminologinio žinojimo konstravimas: valdžios vaidmuo“ *Teisės problemos* (4): 109–125.
- Dobrynina, Margarita. 2008. „Nusikaltimų baimės konstravimas žiniasklaidoje“ *Teisės problemos* (3): 83–111.

TRUMPA INFORMACIJA APIE AUTORE

Išsilavinimas:

2001–2005 Sociologijos bakalauras, Vilniaus universitetas, Lietuva;

2005–2007 Sociologijos magistras, Vilniaus universitetas, Lietuva;

2007–2011 Doktorantūros studijos, Vilniaus universitetas, Lietuva.

Moksliniai interesai:

Kultūrinė kriminologija, masinių medijų ir komunikacijos studijos, kritinė diskurso analizė.